

Videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett – innspill fra NINA

En del brikker må fortsatt på plass for at det skal være enkelt for den enkelte forsker å innfri kravene om åpen tilgang f.o.m 2021 i PLAN S og fra Regjeringen f.o.m. 2024. Det finansielle grunnlaget for at forskeren skal bli i stand til å publisere forskningen sin er en stor utfordring. Og forskeren må kunne stole på at den akademiske friheten gjelder, må kunne publisere i de kanalene der forskningen når lengst, og kunne stå inne for det hen selv publiserer og slippe å se sitt verk omgjort til noe annet.

Finansiering av Open Access-publisering

Hovedtyngden av publiseringen skjer i dag i tidsskrifter utgitt av de store forlagene, mens andelen i Gull Open Access-tidsskrifter øker. Samtidig publiseres det i rene fagtidsskrifter utgitt av 'societies' eller andre forlag.

De store UNIT-avtalene vil dekke et stort trykk av artikler, mens finansiering til artiklene som publiseres på slutten av året når kvoten er nådd, må finnes andre steder.

Flere av de mest aktuelle tidsskriftene hos forlagene er Gull Open Access som ikke omfattes av 'les-og-publiser-avtalene'. Dermed må det skaffes ekstra finansiering til disse. Også andre Gull Open Access-tidsskrifter oppleves som aktuelle, men forutsetter finansiering.

Mange ytterligere abonnementsbaserte tidsskrifter er viktige for å spre forskningsresultatene. De fleste av disse tilbyr løsninger for frikjøp av artikler, men dette må finansieres. I andre tidsskrifter er det ikke mulig å kjøpe fri artikler.

Innspill:

- Mindre fagspesifikke avtaler innenfor UNIT-rammene
- Finansør/oppdragsgiver gir forskeren anledning til å dekke publiseringsavgift gjennom prosjekt
- Større avtaler med flere Gull Open Access-tidsskrifter
- Institusjoner som ikke tar del i UNITs 'les-og-publiser'-avtalene bør også få anledning til å publisere innenfor kvotene i de nasjonale avtalene

Muliggjøring av grønn Open Access

Lesetilgang til de viktigste tidsskriftene samt publisering i gull- og hybridtidsskrifter, i og utenfor UNIT-avtalene, fører til en betraktelig stor kostnadsøkning for institusjonene. Samtidig blir det ikke generert ekstra midler til institusjonene for å dekke dette. For at det i det hele tatt skal være mulig for forskeren å publisere, må det være en mulighet for å velge publisering som ikke innebærer utlegg til publiseringsavgift.

Innspill:

- Avtaler som tillater egenarkivering av akseptert versjon uten embargo

Akademisk frihet

Et tydelig krav i PLAN S f.o.m. 2021 er at forfatterne skal beholde opphavsretten til åndsverket sitt, samtidig som det skal velges Creative Commons-lisens og den mest åpne åpne av dem, CC-BY. CC-BY-ND tillates brukt unntaksvist, og CC-BY-NC tillates ikke. F.o.m. 2024 trer Regjeringens krav om åpen publisering av all offentlig støttet forskning i kraft.

Innspill:

- Fortsette arbeidet med å styrke den akademiske friheten!
- Jobbe videre med juridisk avklaring av om og hvordan de ulike publiseringslisensene begrenser forskerens akademiske frihet, som resultat av Torger Kvellands rapport, «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering»

Trondheim, 16. mars 2020

Siri Aashaug Sæther

Bibliotekleder

NINA